

Citation:

Cetnarowicz, A., Popek, K. (2019). Bulgarian affairs in the second half of the 19th c. in Polish historiography since 1989. *Slavia Meridionalis*, 19. <https://doi.org/10.11649/sm.1920>

Antoni Cetnarowicz

Jagiellonian University

<https://orcid.org/0000-0001-5309-7609>

Krzysztof Popek

Jagiellonian University

<https://orcid.org/0000-0001-5864-5264>

**Bulgarian Affairs in the Second Half of the 19th c.
in Polish Historiography since 1989¹**

Bulgaria, the most south-eastern Slavic country, is both culturally and geographically distant from Poland. However, there is a lot of common ground in the history of Poles and Bulgarians: from the medieval Battle of Varna, through the Polish involvement in the Balkans in the 19th c., to the development of Polish–Bulgarian relations after Poland regained

---

¹ This paper is part of an OPUS 13 project, funded by the National Science Centre in Poland, called “Between two congresses in Prague: relations among the Slavs in Central and South-East Europe in 1848–1908” (2017/25/B/HS3/00240).

This work was supported by a grant from National Science Centre in Poland, called “Between two congresses in Prague: relations among the Slavs in Central and South-East Europe in 1848–1908” (2017/25/B/HS3/00240). Authors’ contribution: both authors participated equally in the concept of the study and drafting the manuscript.

Competing interests: no competing interests have been declared.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2019.

independence – the co-existence of Poland and Bulgaria in the Eastern bloc determined the grounds of the contacts between these two countries. Although deep changes have occurred in Polish historical studies since 1989, e.g., moving away from the history of Slavs and other former socialist bloc nations (“sister nations”), Poles never stopped studying the Bulgarian past, and new topics and tendencies have appeared on many levels. Currently, the history of the 20th c. holds the greatest interest, but it cannot be claimed that studies on the second half of the 19th c. have not evolved over the last twenty-five years.

Polish studies on the history of Bulgaria in the 19th century have a long tradition. Bronisław Grabowski’s book *Bułgarya i Bułgarowie* [*Bulgaria and the Bulgarians*], published in 1889, can be regarded as the first synthetic description of the history of this country. In 1923, Natalia Gąsiorowska published *Historija Bułgariji w zarysie* [*An Outline History of Bulgaria*], and twenty-four years later Franciszek Sławski’s *Bułgaria, dzieje i piśmiennictwo* [*Bulgaria: Its History and Literature*] came out, which focused on literary and cultural problems. At that time, the Polish writer Lesław Bartelski was the first to address the subject of Polish–Bulgarian relations over the centuries in his essays, which were published in 1963 in the book *Jeździec z Madary* [*A Rider from Madara*]. The first monographs on 19th-century Bulgaria which were supported by extensive archive queries were prepared by Ludwik Widerszal, a historian associated with Marcei Handelsman’s school. The monograph *Bułgarski ruch narodowy 1856–1878* [*The Bulgarian National Movement 1856–1878*] (1937) is still used today as a valuable analysis. He also published a popular history book *Ruchy wolnościowe na Bałkanach* [*Freedom Movements in the Balkans*] in 1947. We also must not forget Henryk Batowski, the author of *Państwa bałkańskie 1800–1923* [*The Balkans States in 1800–1923*] (1938) and *Podstawy sojuszu bałkańskiego 1912 roku. Studium z historii dyplomatycznej 1806–1912* [*The Foundations of the Balkan League of 1912: A Study in Diplomatic History*] (1939). This historian from Kraków was also the translator and editor of the writings of Hristo Botev, a key figure of the Bulgarian national revival movement (Botew, 1960). In communist Poland, quite a few publications were prepared by historians and Slavists concerning the relations, brotherhood and friendship between Poles and Bulgarians; these also touched on topics related to the second half of the 19th century: *Braterstwo, przyjaźń. Szkice z dziejów przyjaźni polsko-bułgarskiej* [*Brotherhood, Friendship: Sketches*

on the History of Polish-Bulgarian Friendship], edited by Jan Świerczyński (1970); *Stosunki literackie polsko-bułgarskie. Studia [Polish-Bulgarian Literary Relations: Studies]*, edited by Jerzy Śliziński (1971); *Od Wisły do Maricy: 681–1981 [From the Vistula to the Maritsa: 681–1981]*, published by the Polish-Bulgarian Friendship Society (1981); *Trzynaście wieków Bułgarii [Thirteen Centuries of Bulgaria]*, edited by Janusz Siatkowski (1983); *1300-lecie państwa bułgarskiego: 681–1981 [The 1300th Anniversary of the Bulgarian State: 681–1981]*, edited by Tadeusz Zdancewicz (1983); *Od Wisły do Maricy [From the Vistula to the Maritsa]*, edited by Jerzy Rusek (1985). Without doubt, after World War II the most important historian of 19th-century Bulgarian affairs was Jerzy Skowronek, who used extensive archive queries to study issues related to the activity of the Hôtel Lambert faction in the Balkans, in particular its contacts with Bulgarians. The results of his work were published in *Polityka bałkańska Hotelu Lambert: 1833–1856 [The Balkan Policy of the Hôtel Lambert Faction in 1833–1856]* (1976) and *Sprzymierzeńcy narodów bałkańskich [Allies of the Balkan Nations]* (1983). He was also the author of chapters about the 19th century in the textbook *Historia Słowian południowych i zachodnich [A History of the Southern and Western Slavs]*, written with Mieczysław Tanty and Tadeusz Wasilewski in 1977. Like the other two co-authors of the volume, Tanty referred to Bulgarian affairs in the 19th century in his other studies, e.g. in the monograph *Konflikty bałkańskie w latach 1878–1918 [The Balkan Conflicts in 1878–1918]* (1968), while Wasilewski authored a synthetic book *Historia Bułgarii [A History of Bulgaria]*, first published in 1970. It is also worth noting an anthology of essays and articles entitled *Naród i kultura [Nation and Culture]* about the Bulgarian nation and its culture, prepared by Wojciech Gałązka (1985), a specialist in Bulgarian studies, which is a valuable source edition for historians who study the 19th century. Another author of publications on 19th-century Bulgaria (which were aimed more at popularizing the topic) was the historian and writer Apoloniusz Zawilski, who published *O wolność Bułgarii [For Bulgaria's Freedom]*, which focused strictly on this period, as well as a synthetic work *Bułgaria trzynastu wieków [Bulgaria Over Thirteen Centuries]*, which came out in the same year (Wasilewski, 1970, pp. 313–314; Siedlecka, 2014, pp. 462–483).

Since 1989, a series of valuable syntheses on Bulgarian affairs in the second half of the 19th c. and early 20th c. have been published, along with other works that contained extensive fragments related to this period. Some other books

are also noteworthy: the history of Polish émigrés in Bulgaria by Zbigniew Klejn (1999b) and Urszula Kaczmarek (2002b); the monographs of Jarosław Rubacha (2004, 2012); the work of Tadeusz Czekalski (2010) about the most recent history of Bulgaria; Stanisław Krzepakowski's (1998) book on Polish–Bulgarian relations; the *Leksykon tradycji bułgarskiej* [*The Lexicon of Bulgarian Tradition*] edited by Grażyna Szwat-Gyłybowa (2011), which included many entries about the turn of the 19th and 20th c.; the volumes published by the Polish–Bulgarian History Commission, edited first by Wiesław Balcerak (1991; 2003) and later by Elżbieta Znamierowska-Rakk (2011)².

Polish literature also includes some bibliographical compilations concerning studies on Bulgaria by Slavists. We should mention the compilation by Wanda Szolginowa (1965), which includes works written between 1944 and 1963, and the more recent compilation by Sylwia Siedlecka (2014), which covers books published between 1947 and 2012. Historians, however, have not yet attempted to prepare such anthologies.

In this article, we present an overview of research topics concerning the history of Bulgaria in the second half of the 19th c. and early 20th c. that have appeared in Polish historiography since 1989. With reference to the project “Between two congresses in Prague: relations among the Slavs in Central and South-Eastern Europe in 1848–1908”, implemented within an OPUS 13 program funded by the National Science Centre, we adopted the timeframe of 1848–1908. These two dates are not only of key importance for the history of Europe and Slavdom, but also for Bulgarians. 1848 was the year which saw the birth of Hristo Botev, one of the most prominent Bulgarian poets and national revival activists, while in 1908 Bulgaria officially declared its independence and the beginning of the third empire. We wanted to leave behind historiographical overview articles, which consist only of dry bibliographical lists, and focus on the most important research trends which can be observed in the field of Polish studies on Bulgaria in the second half of the 19th c.

---

² At the beginning of the 1970s, the Institute of History of the Polish Academy of Science offered cooperation with the Institute of Balkan Studies of the Bulgarian Academy of Science. It was an idea of Professor Wiesław Balcerak. In 1972, the Polish–Bulgarian History Commission was established; its chairmen were Nikolay Genchev from Sofia University and Leonid Żytkowicz from Toruń University. The commission's mission was to promote Bulgarian history among Polish historians and *vice versa*. The Polish–Bulgarian sessions were held once in Poland and once in Bulgaria (Znamierowska-Rakk, 2001, pp. 20–21).

Polish–Bulgarian topics

It seems that Polish–Bulgarian contacts in the second half of the 19th c. were quite lively, as a result of which we can identify a few important research areas which Polish historiography addressed. The topics concerning Polish–Bulgarian relations which held varying degrees of interest for Polish historians over the last 25 years include:

- the presence of Polish émigrés in Bulgaria after the collapse of the Hungarian Revolution of 1848;
- Poles' activity among Bulgarians during the Crimean War;
- the Polish involvement in popularizing Catholicism among Bulgarians in the second half of the 19th c. (the union of 1860, the mission of the Order of the Resurrection in Adrianople);
- the issue of Polish soldiers fighting in the Russian Army during the war of 1877–1878;
- the Polish involvement in Bulgarian insurrections and rebellions in 1878;
- the Polish role in building the statehood of modern Bulgaria;
- the topic of Bulgaria in Polish studies and in public opinion during the period in question.

In the aftermath of the collapse of the Hungarian Revolution in 1849, many Polish and Hungarian insurrectionists found shelter in the Ottoman Empire, including Bulgarian lands. The Polish group numbered from 500 (Vanda Smohovska-Petrova) to 2,000 people (Georgi Pletiov) (Parvev, 1971, pp. 184–185). They concentrated in Shumen, where – as Bulgarian historiography likes to emphasize – they became an important circle which contributed to a more animated cultural life and the growth of the city. Since 1989, apart from general mentions in various publications, this topic has been studied in depth only by Urszula Kaczmarek, who devoted a chapter of her book *Spod znaku Warneńczyka [Władysław of Varna's Coat of Arms]* to it (Kaczmarek, 2002b, pp. 43–56). It should be emphasized that this subject is still awaiting a more in-depth analysis³.

---

³ The topic is more popular among Bulgarian historians; an example is the second and third editions of the classic work by Stiliyan Chilingirov *Маджари и поляци в Шумен: Принос към историята на българската цивилизация* [Hungarians and Poles in Shumen. A contribution to the history of Bulgarian civilization] (Чилингиров, 1999).

Another important episode in the Polish–Bulgarian cooperation in the second half of the 19th century was the Bulgarians’ presence in the Sultan’s Division of Cossacks, which was established during the Crimean War under the command of Michał Czajkowski and included many Bulgarians. There are Polish monographs about this formation, but there is a lack of more in-depth reflections on Polish–Bulgarian relations in this context. Urszula Kaczmarek’s thoughts on the construction of Władysław of Varna’s monument in Varna in 1856 and Dobrosława Świerczyńska’s (1990) article about Adam Mickiewicz’s presence in Burgas are not extensive and can only be considered an introduction to further research.

While the subject of Polish–Bulgarian contacts after the Spring of Nations and during the Crimean War is still awaiting analysis, since 1989 there has been major progress in studies on the Polish involvement in the popularization of Catholicism and the Uniate Church among Bulgarians in the second half of the 19th c. Before the war, Ludwik Widerszal (1937) wrote about the Polish involvement in the union of 1860, but in the following 25 years the topic was not very popular. After the political transformation in Poland, Polish historians and Slavists became interested in the development of the Bulgarian union movement in the early 1860s and the mission of the Polish Order of the Resurrection among the Bulgarian Greek Catholics in Adrianople (1863–1928). With regard to historians, we should mention Zbigniew Klejn (1997a) and Krzysztof Popek (2014a; 2018a), while the achievements of Slavists such as Wojciech Józwiak (2008), Lilla Moroz-Grzelak (2009; 2011), and Galia Simeonova-Konach (2010), as well as theologians and specialists in church studies (especially Wojciech Mleczek CR) are even more considerable in this area (Mleczek, 2014). The topic of the Bulgarian mission of the Polish Order of the Resurrection appears regularly in the publication of the Provincial Commission for Studies of the Order of the Resurrection: “Zeszyty Historyczno-Teologiczne” [“Historical and Theological Journal”]. In 2013, on the 150th anniversary of the mission, the work *Misja bułgarska zmartwychwstańców: 150 lat w służbie Kościołowi i społeczeństwu* [The Bulgarian Mission of the Order of the Resurrection: 150 Years in the Service of the Church and Society] was published, edited by Wojciech Misztal and Wojciech Mleczek CR (2013)⁴.

---

⁴ See also: (Krzywonos, 2004); The Order of the Resurrection was not the only Polish missionary organization active among Bulgarians (Wojtyńska, 1999).

A less researched field related to Polish–Bulgarian relations in the second half of the 19th c. is the Polish involvement in the Russo–Turkish War of 1877–1878 – the conflict which led to the establishment of the modern Bulgarian state. This is a topic of great importance, considering the fact that – according to the estimates of Mieczysław Tanty – Poles made up ca. 10 per cent of the Russian army that fought on the Bulgarian front (Brodecki, 1986, pp. 213–214). At the same time, this was an important turning point in the Polish involvement in the region, which Sławomir Kalembka aptly described in these words: “After 1870, the Polish involvement in the Balkans clearly diminished, although, e.g., the tensions in the mid-1870s led to new ideas and many Poles fought for Bulgarian freedom – but... in Russian uniforms.” (Kalembka, 1989, pp. 133–134) During the communist period, the topic aroused much broader interest: the liberation of Bulgaria through the joint effort of the Russians, the Bulgarians and the Poles seemed very attractive for the official vision of the past in the spirit of cooperation between sister nations (for example: Koseski, 1978). Recently, three important articles about this have been published: Jarosław Rubacha’s (2017) in “Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” [“Scholarly Journal of the Ostrołęka Scientific Society”], one by Stanisław Wiech and Jacek Legieć (2015), and another by Wojciech Józwiak (2015), published in the post-conference volume *Полиша и поляците в новата българска история (средата на XIX – средата на XX век) / Polska i Polacy w nowej historii Bułgarii (poł. XIX wieku – poł. XX wieku)* [*Poland and Poles in the new history of Bulgaria (mid-19th to mid-20th c.)*].⁵ The collective work *Polska – Bułgaria przez wieki XVII–XX* [*Poland – Bulgaria from the 17th to the 20th Century*] devoted two texts to Poles and the war of 1877–1878, written by Anna Garlicka (1991) and Michał Klimecki (1991). Stanisław Krzepakowski (1998) and Zbigniew Klejn (2005; 1998b; 1999b) also wrote about this subject⁶.

Prior to 1989, there was not much interest in the Polish involvement in the Bulgarian insurrection movements and uprisings in 1878. We are referring to the Rhodope Insurrection, led by a British officer of Polish origin, Stanislas St. Claire, and to the Kresna-Razlog Uprising in Macedonia, during

---

⁵ The session took place in Sofia on 20–21 March 2014.

⁶ Zbigniew Klejn is also the author of a popularizing article about Polish soldiers during the war (Klejn, 2002). We should also mention the 1986 book by Bogusław Brodecki, the second edition of which was published in 2010 and which contains a chapter about Polish soldiers in the Russian Army in 1877–1878 (Brodecki, 2010, pp. 213–219).

which Ludwik Wojtkiewicz, a Pole serving in the Russian army, was one of the commanders. Zbigniew Klejn (1996b) wrote quite an in-depth article on the topic of Poles and Muslim resistance, while Stanisław Krzepakowski (1999, pp. 71–73) devoted part of his book to the Kresna-Razlog Uprising. A comprehensive monograph about Polish–Bulgarian relations during the period of the Great Eastern Crisis (1875–1878) seems to be an interesting challenge for Polish historians of 19th-century Bulgaria to tackle in future.

One of the most fruitful directions of studies on Polish–Bulgarian relations in the second half of the 19th c. turned out to be the Polish contribution to the building of the modern Bulgarian state, mainly due to the works of Zbigniew Klejn. The monograph *Polskie ślady w budowie nowożytnej Bułgarii 1878–1914* [*Polish Traces in the Building of Modern Bulgaria 1878–1914*] and numerous articles about Polish politicians, lawyers, officials, journalists, engineers, doctors, authors, military men, students, and teachers in Bulgaria at the turn of the 19th and 20th c. illustrate this problem in its many dimensions and reveal many interesting areas for further study (Klejn, 1996a; 1997b; 1998a; 1998b; 1999a; 1999b; 2000a; 2000b; 2005). Additionally, we should note the works of Urszula Kaczmarek (1993; 2000)⁷. We could say that the works of Zbigniew Klejn and Urszula Kaczmarek contributed to filling the gap about which Stanisław Krzepakowski wrote:

Historical monographs, as well as publications of sources concerning the history of the Balkan nations, in particular in the Bulgarian context, end in the 1870s and then pick up in the interwar period. Thus, the time after 1875–1878, i.e. after the first Balkan crisis, is discussed in virtually no monograph in Polish historiography, both before World War Two and after 1945 (Krzepakowski, 1998, p. 51).

Another topic which Polish historians have studied since 1989 is Polish interest in Bulgarian affairs, including the figures of 19th-century historians of Bulgaria (Jan Grzegorzewski, Tadeusz S. Grabowski, Bronisław Grabowski, Stanisław Kozicki, Edward “Zorjan” Sedlaczek) and authors connected to Bulgaria (Michał Czajkowski, Teodor Tomasz Jeż, Karol Brzozowski, Waclaw Wołodźko, Antoni Piotrowski). Within this subject area, Polish Slavophile circles’ interest in Bulgaria in the period in question occupies an important place. The key works on the subject include books by

---

⁷ We must also mention the book of Andrzej Kazimierz Banach about Polish students at Sofia University; however, there were only 3 such students at the turn of the 19th and 20th century (Banach, 1990).

Urszula Kaczmarek (1997; 2000; 2002a) and Jarosław Rubacha (2012; 2016), as well as articles by Antoni Giza (2003b), Sławomir Kalembka (1989), Jerzy Skowronek (1991), and Wojciech Józwiak (2002)⁸. The majority of these 19th-century historians deserve biographies, and the range of research possibilities is very wide in this field.

Bulgarian topics

Polish historians studying 19th-century Bulgaria address not only Polish–Bulgarian relations but also strictly Bulgarian topics. Since 1989, a number of valuable monographs have been written about the late 19th-century history of this country, which corresponded with tendencies visible in Bulgarian historiography after the collapse of communism.

First of all, Polish historians focus on the role of Bulgarians in the struggle for domination on the Balkan Peninsula after the gradual retreat of Ottoman influences, in particular on the Macedonian issue, as well as the internal, political, and social problems of the Bulgarian state. We should mention the works of Antoni Giza (1998; 2003a), Jarosław Rubacha (2004; 2008; 2009; 2010) and Andrzej Malinowski (2006; 2010a, 2010b), who – apart from writing a number of valuable monographs and articles – also prepared a noteworthy three-volume publication of sources with commentaries (Rubacha, Malinowski, Giza, 2006; Rubacha, Malinowski, 2007; 2009). These authors largely present the history of Bulgaria and the Balkans from the Bulgarian perspective, which is reflected, e.g., in the concession that Macedonian Slavs at the turn of the 19th and 20th c. were Bulgarians. It is worth emphasizing that this trend gained popularity in Bulgaria, as is manifested in the fact that Antoni Giza’s monograph on the Balkan states and the Macedonian problem, which largely focuses on Bulgarian policy, was translated into Bulgarian (Гиза, 2010). With regard to studies on Bulgaria’s role in the Balkans at the turn of the 19th and 20th c., it is worth mentioning the works of Mirosław Dymarski (2010a; 2010b) and Wiesław Walkiewicz (2015; 2017; 2018), which are more general and comparative because these historians treat Serbian and Yugoslavian matters as their reference point. It is also

---

⁸ See also (Kaleta, 2001).

worth noting the synthesis about Bulgaria's most recent history that was written by Tadeusz Czekalski (2010) and which includes a chapter about the turn of 19th and 20th c. The author endeavored to not restrict himself to political matters (as works of this kind usually do) but to also devote equally as much space to social and cultural issues. In 2018, the military historian Dariusz Faszczka (2018b) published a political and military study of the Bulgarian–Serbian War of 1885. He is also the author of studies about the military history of Bulgaria and the Balkans at the turn of the 19th and 20th century (Faszczka, 2014; 2017; 2018a).

Since 1989, a number of new trends in Bulgarian historiography have appeared that drew upon developments in Western humanities, such as memory studies, interest in minorities, urban studies and interdisciplinary studies. Similar tendencies were reflected in the works of Polish historians and Slavists who studied Bulgaria at the turn of the 19th and 20th c. In the field of memory studies, works about the place of the Batak massacre (1876) in Bulgarian historical memory were published by Grażyna Szwat-Gyłybowa⁹ (2009) and Krzysztof Popek (2014b). The topics of national and religious minorities in Bulgaria at the turn of the 19th and 20th c. and Bulgarian communities living outside of Bulgaria have raised a lot of interest since 1989; we should mention the works of Zbigniew Klejn (2001; 2004), Krzysztof Popek (2014c; 2016b; 2017a; 2017b; 2018b), Bartłomiej Rusin (2013; 2015; 2016), and Jerzy Hatłas (2014)¹⁰. As for interdisciplinary works combining history, literary studies, and cultural studies, it is worth mentioning analyses about the shaping of the Bulgarian national identity (Wojtczak, 2006; Sujecka, 2002; Szwat-Gyłybowa, 2005), Bulgarian cities (Borowiak, 2011) and Bulgarian political satire (Popek, 2016a). We should also acknowledge works which go against the trend of showing the Balkans in the second half of the 19th c. through the lens of the conflicts and the stereotypical “Balkan turmoil”: these include works on Balkan unionism projects, such as the publications of Lilia Moroz-Grzelak (2011) and Elżbieta Znamierowska-Rakk (2000).

---

⁹ Grażyna Szwat-Gyłybowa is also an author of texts about 19th-century Bulgarian literature. She also leads the important project *Idee Wędrownie na Słowiańskich Bałkanach* [*Migrating ideas in the Slavic Balkans*] (Szwat-Gyłybowa, 1992; 1993; 2018).

¹⁰ We should mention the research of Mariola Walczak-Mikołajczakowa about Bulgarian Catholics; however, her works focused on other periods (Walczak-Mikołajczakowa, 2004; 2007).

* * *

Over the last thirty years, Polish studies on Bulgarian affairs in the second half of the 19th c. developed in many directions despite numerous obstacles: the increasingly sharp focus on the 20th c. while neglecting studies on the 19th c.; the end of interest in “relations between sister nations” following the collapse of communism; the death of outstanding specialists (Jerzy Skowronek died in a car accident in 1996; 2005 was a particularly sad year which saw the deaths of Antoni Giza and Zbigniew Klejn); the diminishing activity of the Polish–Bulgarian Commission of the Polish Academy of Sciences, which last held a conference in 2009. In comparison to studies on other southern and western Slavic nations, especially in the face of the geographical distance between Poland and Bulgaria, it seems that Polish studies since 1989 have been fruitful, have filled many gaps in historiography, and have revealed a number of previously unknown areas of political and cultural contacts. In 1993, Urszula Kaczmarek concluded that Polish émigrés in Bulgaria were one of the least researched groups of this kind in the world (Kaczmarek, 1993, p. 5). In 2003, Zbigniew Klejn also identified many uncharted territories on this map (Klejn, 2003). The achievements of Polish historiography over the last thirty years have definitely changed this state of affairs, at least with regard to the second half of the 19th c. and the early 20th c.

Studies on Bulgarian–Polish relations have awoken the interest of Polish historians, while since 1989 topics focusing strictly on the history of Southern Slavs and the Balkan region at the turn of the 19th and 20th c. have become the domain of political scientists and Slavists. Over half of the mentioned historical works were authored by representatives of social and philological disciplines; on one hand this enhanced the interdisciplinary nature of such publications, but on the other hand many of them were not supported by archive queries and a new corpus of sources.

Contrary to appearances, Polish historians who study the history of Bulgaria in the second half of the 19th c. have not turned out to be less prolific since the political transformation than they had been earlier. This is visible, among others, in the range of topics, which seems to be richer than it was during the communist period and includes, e.g., the spread of Catholicism among Bulgarians (which was clearly influenced by the ideological turnabout of the Polish state) or the Polish contribution to the building of modern Bulgarian statehood. On one hand, the trend of studying “sister nations” did

not have a tremendous influence on Polish historiography prior to 1989; on the other hand, since the 1990s the number of published books and scholarly texts has increased rapidly, as has the number of higher education institutions, journals, and publishing houses in Poland, which in itself does not translate into a higher quality of research, but it does have an influence on the number of available publications.

BIBLIOGRAPHY

- Balcerak, W. (Ed.). (1991). *Polska-Bułgaria przez wieki XVII–XX: materiały z sesji Komisji Historycznej Polsko-Bułgarskiej*. Warszawa: Instytut Historii PAN.
- Balcerak, W. (Ed.). (2003). *Polska – Bułgaria w Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej w wiekach XVII–XX: podobieństwa, różnice, uwarunkowania. Materiały sesji Polsko-Bułgarskiej i Bułgarsko-Polskiej Komisji Historycznych*. Warszawa: Instytut Historii PAN. Łowicz: MWHP.
- Banach, A. K. (1990). *Bułgarzy na studiach w Uniwersytecie Jagiellońskim (do 1970 r.)*. Kraków: Universitas.
- Bartelski, L. (1963). *Jeździec z Madary: szkice o ziemi bułgarskiej*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Batowski, H. (1938). *Państwa bałkańskie 1800–1923: zarys historii dyplomatycznej i rozwoju terytorialnego*. Kraków: skł. gł. Kasa im. Mianowskiego.
- Batowski, H. (1939). *Podstawy sojuszu bałkańskiego 1912 r.: studium z historii dyplomatycznej 1806–1912*. Kraków: Polskie Tow. dla Badań Europy Wschodniej i Bliskiego Wschodu.
- Botew, Ch. (1860). *Wybór pism*. Ed. H. Batowski. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Borowiak, P. (2011). *Płowdii w nazwach: historia i współczesność w toponimii zapisane*. Toruń: Adam Marszałek.
- Brodecki, B. (1986). *Szypka i Plewna 1877*. Warszawa: Wydawnictwo MON.
- Czekalski, T. (2010). *Bułgaria*. Warszawa: Trio.
- Dymarski, M. (2010a). *Konflikty na Bałkanach w okresie kształtowania się państw narodowych w XIX i na początku XX wieku*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Dymarski, M. (2010b). *Kształtowanie się systemu politycznego Serbii i Bułgarii w XIX i pierwszych latach XX wieku. Prace Komisji Środkoeuropejskiej*, 18, 25–57.
- Faszczka, D. (2014). *България в политикe Россия времен великого болканского кризиса 1875–1878 гг.* In T. Попнеделев (Ed.), *Трети международен конгрес по българистика. Секция “История и археология”. Подраздел “Българските земи и българите XV–XIX в.”, 23–26 май 2013 г.* (Vol. 21, pp. 288–313). София: Университетско издателство “Св. Климент Охридски”.
- Faszczka, D. (2017). *Zwierzęta pociągowe (woły, bawoły, muły) w armii bułgarskiej i siłach zbrojnych innych państw bałkańskich na przełomie XIX i XX w.* In J. Lasota, M. Palczew-

- ska (Eds.), *Animus Belli 2017. Duch Wojny* (Vol. 2. *Historia sztuki wojennej. Zwierzęta na polu walki*, pp. 171–192). Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej.
- Faszczka, D. (2018a). “Na noż!” Taktyka walki bułgarskiej piechoty w czasie wojen prowadzonych w latach 1878–1913. In A. Aksamitowski, R. Gałąj-Dempniak, D. Okoń, A. Smoliński, H. Walczak, A. Wojtaszak (Eds.), *Wojna – Wojsko – Bezpieczeństwo. Studia i materiały*. (Vol. III, pp. 15–33). Szczecin: Volumina.pl Daniel Krzanowski.
- Faszczka, D. (2018b). *Wojna serbsko-bułgarska 1885 roku. Studium polityczno-wojskowe*. Oświęcim: Wydawnictwo Napoleon V.
- Gałązka, W. (Ed.) (1985). *Naród i kultura: antologia esejów i artykułów o narodzie i kulturze bułgarskiej*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Garlicka, A. (1991). Społeczeństwo polskie wobec kryzysu wschodniego 1875–1878. In W. Balcerak (Ed.), *Polska-Bułgaria przez wieki XVII–XX: materiały z sesji Komisji Historycznej Polsko-Bułgarskiej* (pp. 44–49). Warszawa: Instytut Historii PAN.
- Gąsiorowska, N. (1923). *Historja Bułgarii w zarysie*. Warszawa: Polska Składnica Pomocy Szkolnych.
- Giza, A. (1998). *Państwa bałkańskie wobec kwestii macedońskiej w latach 1878–1918*. Szczecin: Wydawnictwa Naukowe US.
- Giza, A. (2003a). *Bułgaria i problem macedoński od początku XVIII do lat trzydziestych XX wieku*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Giza, A. (2003b). Bułgaria w literaturze i publicystyce polskiej w XIX i w początkach XX wieku. *Przegląd Zachodniopomorski*, 2, 171–178.
- Grabowski, B. (1889). *Bułgaria i Bułgarowie*. Warszawa.
- Hatłas, J. (2014). *Bułgarzy w Besarabii – 200 lat historii*. Poznań: Biblioteka Uniwersytecka, Oficyna Wydawnicza Garmond.
- Jóźwiak, W. (2002). Bułgarzy na Zjeździe Słowiańskim w Moskwie w 1867 roku. *Pamiętnik Słowiański*, 52, 21–31.
- Jóźwiak, W. (2008). Piśmiennictwo polskiej misji unickiej na terenie Bułgarii w drugiej połowie XIX wieku. Kraków: “Alleluja” Wydawnictwo Zmartwychwstańców.
- Jóźwiak, W. (2015). Polacy o wojnie rosyjsko-tureckiej 1877–1878 – relacja z Odrin o. Pawła Smolikowskiego CR. In И. Тодев (Ed.), *Полиша и поляците в новата българска история (средата на XIX – средата на XX век) / Polska i Polacy w nowej historii Bułgarii (poł. XIX wieku – poł. XX wieku)* (pp. 98–109). София: Издателство на БАН “Проф. Марин Дринов”.
- Kaczmarek, U. (1993). *Dzieje Polaków na ziemiach bułgarskich*. Poznań: Ars Nova.
- Kaczmarek, U. (1997). Wystawa poświęcona prof. Tadeuszowi S. Grabowskiemu i prof. Janowi Grzegorzewskiemu, Sofia, 24 VI 1996. *Etnografia Polska*, 1/2, 259–261.
- Kaczmarek, U. (2000). Bułgarskie fascynacje Jana Grzegorzewskiego. In A. Kuczyński (Ed.), *Polskie opisywanie świata. Od fascynacji egzotyką do badań antropologicznych* (pp. 97–103). Wrocław: Katedra Etnologii Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Kaczmarek, U. (2002a). Jan Grzegorzewski – “pierwszy” polski orientalista. *Sprawy Wschodnie*, 1, 117–124.
- Kaczmarek, U. (2002b). *Spod znaku Warneńczyka*. Poznań: Ars Nova.

- Kalemka, S. (1989). Ideologowie demokratyczni polscy połowy wieku XIX o kwestii bułgarskiej. In S. Kalemka (Ed.), *Ideologowie epoki Romantyzmu wobec współczesnych problemów Polski i Europy* (pp. 133–139). Toruń: UMK.
- Kaleta, K. (2001). *Poglądy Teodora Tomasa Jeża na przykładzie powieści "Zarnica"*. Kielce: Tarcza.
- Karbownik, K. (2012). Polskie formacje zbrojne w armii tureckiej w wojnie krymskiej 1853–1856. *Przegląd Historyczno-Wojskowy*, 13(4), 215–233.
- Klejn, Z. (1996a). Jedyna organizacja Polonii bułgarskiej (1888–1946). *Przegląd Polonijny*, 4, 101–117.
- Klejn, Z. (1996b). Polacy na czele powstania w Rodopach. *Wojskowy Przegląd Historyczny*, 157(3), 128–156.
- Klejn, Z. (1997a). Szkoły oo. zmartwychwstańców dla młodzieży bułgarskiej (1863–1913): awangarda nowoczesnej edukacji na Bałkanach. *Studia Polonijne*, 18, 39–55.
- Klejn, Z. (1997b). Udział Polaków w budowie i eksploatacji infrastruktury komunikacyjnej w Bułgarii. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 32, 13–26.
- Klejn, Z. (1998a). Bułgarski epizod absolwentów z Dorpatu. *Studia Polonijne*, 19, 131–140.
- Klejn, Z. (1998b). Polskie stronice bułgarskiej historii. *Mazowieckie Studia Humanistyczne*, 1998(2), 69–82.
- Klejn, Z. (1999a). Dziennikarze polscy w Bułgarii (1885–1945). *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 34, 5–22.
- Klejn, Z. (1999b). *Polskie ślady w budowie nowożytnej Bułgarii 1878–1914*. Łowicz: WSHP.
- Klejn, Z. (2000a). Polacy na Uniwersytecie Sofijskim. *Mazowieckie Studia Humanistyczne*, 2000(1/2), 187–197.
- Klejn, Z. (2000b). Udział Polonii bułgarskiej w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym Bułgarii (1878–1918). *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 35, 26–39.
- Klejn, Z. (2001). Rola mniejszości narodowych w państwowym i narodowym odrodzeniu Bułgarii (1877–1914). *Balkanica Posnaniensia: acta et studia*, 11/12, 113–120.
- Klejn, Z. (2002). Anonimowi twórcy zwycięstwa. Polacy w armii rosyjskiej na Bałkanach w latach 1877–1878. *Mówią Wieki*, 12, 32–37.
- Klejn, Z. (2003). O poszerzeniu badań nad udziałem Polaków w realizacji bułgarskich aspiracji narodowych w XIX wieku. In W. Balcerak (Ed.), *Polska – Bułgaria w Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej w wiekach XVII–XX: podobieństwa, różnice, uwarunkowania. Materiały sesji Polsko-Bułgarskiej i Bułgarsko-Polskiej Komisji Historycznych* (pp. 136–144). Warszawa: Instytut Historii PAN.
- Klejn, Z. (2004). Losy Pomaków w Bułgarii. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 39, 5–25.
- Klejn, Z. (2005). *Bułgaria: szkice z dziejów najnowszych*. Pułtusk: WSH.
- Klimecki, M. (1991). Polacy w walce o niepodległość Bułgarii (1877–1878). In W. Balcerak (Ed.), *Polska-Bułgaria przez wieki XVII–XX: materiały z sesji Komisji Historycznej Polsko-Bułgarskiej* (pp. 40–43). Warszawa: Instytut Historii PAN.
- Koseski, A. (Ed.). (1978). *Wojna wyzwolenicza 1877–1878*. Warszawa: Wydawnictwo Bułgarskiego Ośrodka Informacji i Kultury.

- Krzepkowski, S. (1998). *Balkany, Bułgaria, Polska. Studium z historii powszechnej XIX i XX wieku*. Kielce: Bog & Art.
- Krzywonos, L. (2004). 140-lecie misji zmartwychwstańców w Bułgarii. *Zeszyty Historyczno-Teologiczne: rocznik Collegium Resurrectianum*, 10, 63–74.
- Malinowski, A. (2006). *Kwestia macedońska w Bułgarii w latach 1878–1918*. Toruń: Mado.
- Malinowski, A. (2010a). Bułgarski ruch ludowy (od końca XIX wieku do I wojny światowej). *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 45, 259–275.
- Malinowski, A. (2010b). Wieś i chłopstwo bułgarskie w XVIII i XIX w. *Przegląd Wschodnio-europejski*, 2010(1), 79–88.
- Misztal, W., & Mleczek, W. (Eds.). (2013). *Misja bułgarska zmartwychwstańców: 150 lat w służbie Kościołowi i społeczeństwu*. Kraków: WN UPJPII.
- Mleczek, W. (2014). *Nauka i świętość. Formacja kapłańska w myśli i działalności zmartwychwstańców*. Kraków: Wydawnictwo św. Jana Pawła II.
- Moroz-Grzelak, L. (2009). Bułgarscy bracia Słowianie w XIX-wiecznych relacjach polskich duchownych. *Pamiętnik Słowiański*. 59(1), 19–32.
- Moroz-Grzelak, L. (2011). *Bracia Słowianie. Wizje wspólnoty a rzeczywistość*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Parvev, G. (1971). Polscy emigranci i społeczeństwo bułgarskie w latach 1849–1850. In S. Kalemka (Ed.), *Wielka Emigracja i sprawa polska a Europa (1832–1864)* (pp. 179–196). Toruń: UMK w Toruniu.
- Popek, K. (2014a). “Idea zrodzona z rozpacz”. Rola ruchu unickiego w bułgarskim odrodzeniu narodowym. *Balkanica Posnaniensia. Acta et studia*, 21, 103–120.
- Popek, K. (2014b). Bułgarska Golgota narodowa. Masakra w Bataku (1876) jako ludobójstwo o podłożu religijnym. In K. Świgoń, & K. Jakimowicz (Eds.), *II Lubelska Jesień Historyczna. Materiały pokonferencyjne* (pp. 165–172). Lublin: Wydział Humanistyczny UMCS.
- Popek, K. (2014c). Misja pasjonistów wśród paulicjan północnych do 1878 roku. *Studenckie Zeszyty Naukowe IFS UJ*, 5(1), 89–106.
- Popek, K. (2016a). “Turecka opończa, belgijska peleryna”. *Obraz państwa bułgarskiego w twórczości satyrycznej przełomu XIX i XX wieku*. Kraków: Historia Jagellonica.
- Popek, K. (2016b). Muhadzirowie. Uwagi na temat emigracji muzułmanów z ziem bułgarskich na przełomie XIX i XX wieku. *Balkanica Posnaniensia. Acta et studia*, 23, 47–69. doi: 10.14746/bp.2016.23.4
- Popek, K. (2017a). Cruel Tormentor or Good Neighbour? Stereotype of the Turk and Bulgarian State Policy Towards the Muslim Minority in 1878–1912. *Slavonic Review*, (2), 261–284.
- Popek, K. (2017b). Uwagi na temat procesów migracyjnych wśród bułgarskich katolików w XIX wieku. In J. Pezda, & S. Pijaj (Eds.), *Europa Środkowa, Balkany i Polacy. Studia ofiarowane Profesorowi Antoniemu Cetnarowiczowi* (pp. 309–318). Kraków: Historia Jagellonica 2017.
- Popek, K. (2018a). Misja polskich zmartwychwstańców w Adrianopolu. Wybrane problemy. *Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego: Seria Społeczna*, 23, 129–144.

- Popek, K. (2018b). The Functioning of the Mufti Institution in Bulgaria at the Beginning of the 20th Century. A Case Study. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej / Studies into the History of Russia and Central-Eastern Europe*, 53(Special Issue), 217–232.
- Rubacha, J. (2004). *Bułgarski sen o Bizancjum. Polityka Bułgarii w latach 1878–1913*. Warszawa: Neriton.
- Rubacha, J. (2008). Od Tyrnowa do Płowdiwu. Bułgaria w latach 1878–1885. In P. Żurek (Ed.), *Tantum Historiae. Księga ofiarowana profesorowi Mieczysławowi Tantemu w osiemdziesiątą rocznicę urodzin* (pp. 124–137). Bielsko-Biała.
- Rubacha, J. (2009). Bułgarska kultura i oświata w latach 1878–1908. *Zeszyt Naukowy / Olsztyńska Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego*, 5(1), 13–18.
- Rubacha, J. (2010). Bułgarzy w walce o niepodległość w XIX w. *Przegląd Wschodnioeuropejski*, 2010(1), 89–103.
- Rubacha, J. (2011). Gospodarka Bułgarii na przełomie XIX i XX wieku. *Słupskie Studia Historyczne*, 17, 143–158.
- Rubacha, J. (2012). *Bułgaria na przełomie XIX i XX wieku. Bułgarskie metamorfozy w publikacjach "Świata Słowiańskiego" (1905–1914)*. Olsztyn: Wydawnictwo UWM.
- Rubacha, J. (2016). Bułgarzy i Bułgaria w ostatniej ćwierci wieku XIX w publikacjach Jana Grzegorzewskiego (kultura, ludność, gospodarka). *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 51(1), 23–48.
- Rubacha, J. (2017). The Russian-Turkish war of 1877–1878 in the Balkans and the participation in it of the Poles from Congress Poland (on the 140th anniversary of the events). *Zeszyty Naukowe – Ostrołęckie Towarzystwo Naukowe*, 31, 489–504.
- Rubacha, J., & Malinowski, A. (Eds.). (2007). *Historia Bułgarii 1870–1915: materiały źródłowe z komentarzami* (Vol. 2. *Kwestia macedońska*). Warszawa: Neriton.
- Rubacha, J., & Malinowski, A. (Eds.). (2009). *Historia Bułgarii 1870–1915: materiały źródłowe z komentarzami* (Vol. 3. *Polityka wewnętrzna*). Warszawa: Neriton.
- Rubacha, J., Malinowski, A., & Giza, A. (Eds.). (2006). *Historia Bułgarii 1870–1915: materiały źródłowe z komentarzami* (Vol. 1. *Polityka międzynarodowa*). Warszawa: Neriton.
- Rusek, J. (Ed.). (1985). *Od Wisły do Maricy / Ot Visla do Marica*. Kraków: TPPB.
- Rusin, B. (2013). Kolonie bułgarskie w południowo-zachodnich krańcach Rosji w latach 1856–1878 (liczebność, życie codzienne, działalność kulturalna i polityczna). In R. Sendek & B. Rusin (Eds.), *Wśród czy obok nas? Mniejszości w literaturze, kulturze i historii krajów słowiańskich* (pp. 93–106). Kraków: Scriptum.
- Rusin, B. (2015). Mniejszość żydowska w Księstwie Bułgarii w latach 1879–1885. Wybrane problemy. *Balkanica Posnaniensia. Acta et studia*, 22(2), 37–53. DOI: <https://doi.org/10.14746/bp.2015.22.15>
- Rusin, B. (2016). Ekscesy antyżydowskie na ziemiach bułgarskich Imperium Osmańskiego w czasie wojny rosyjsko-tureckiej 1877–1878. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 51, 5–21. DOI: <https://doi.org/10.12775/SDR.2016.1.01>
- Siatkowski, J. (Ed.). (1983). *Trzydzieście wieków Bułgarii: materiały polsko-bułgarskiej sesji naukowej, Warszawa 28–30 X 1981*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

- Siedlecka, S. (2014). Bibliografia adnotowana naukowych prac bułgarskich wydanych w Polsce w latach 1947–2012. *Slavia Meridionalis*, 14, 462–516. DOI: <https://doi.org/10.11649/sm.2014.022>
- Simeonova-Konach. G. (2010). Z dziejów bułgarskiego ruchu kościelnego w XIX wieku: narracje i fakty (autokefalia, unicy, konstantynopolitańskie konteksty polityczne). *Rocznik Teologiczny*, 52, (1/2), 257–278.
- Skowronek, J. (1976). *Polityka bałkańska Hotelu Lambert: 1833–1856*. Warszawa: UW.
- Skowronek, J. (1983). *Sprzymierzeńcy narodów bałkańskich*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Skowronek, J. (1991). Polacy wobec bułgarskiego ruchu narodowego. In W. Balcerak (Ed.), *Polska-Bulgaria przez wieki XVII–XX: materiały z sesji Komisji Historycznej Polsko-Bułgarskiej* (pp. 30–39). Warszawa: Instytut Historii PAN.
- Skowronek, J., Tanty, M., & Wasilewski, T. (1977). *Historia Słowian południowych i zachodnich*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Sławski, F. (1947). *Bulgaria: dzieje i piśmiennictwo w zarysie*. Kraków: Wydawnictwo Studium Słowiańskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Sujecka, J. (2002). Słowiańska tożsamość: (na przykładzie piśmiennictwa macedońskiego i bułgarskiego końca XIX i pierwszej połowy XX wieku). In K. Handke (Ed.), *Słowianie, Słowiańszczyzna – pojęcie i rzeczywistość dawniej i dziś* (pp. 146–153). Warszawa: Instytut Sławistyki PAN.
- Szolginowa, W. (1965). *Bulgaria w piśmiennictwie polskim: 1944–1963*. Warszawa: Biblioteka Narodowa.
- Szwat-Gyłybowa, G. (1992). Europa i Orient w świetle bułgarskiej prozy wspomnieniowej XIX stulecia. In T. Dąbek-Wirgowa & A. Z. Makowiecki (Eds.), *Kategoria Europy w kulturach słowiańskich* (pp. 169–173). Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki.
- Szwat-Gyłybowa, G. (1993). Stereotyp Turka w piśmiennictwie bułgarskim XIX stulecia a grzechy europejskiego orientalizmu. In T. Dąbek-Wirgowa & A. Z. Makowiecki (Eds.), *Kategoria narodu w kulturach słowiańskich* (pp. 71–76). Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Szwat-Gyłybowa, G. (2005). *Haeresis bulgarica w bułgarskiej świadomości kulturowej XIX i XX wieku*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk.
- Szwat-Gyłybowa, G. (2009). Batak: miejsce pamięci w bułgarskiej świadomości zbiorowej. *Borussia*, 46, 7–27.
- Szwat-Gyłybowa, G. (Ed.). (2011). *Leksykon tradycji bułgarskiej*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Szwat-Gyłybowa, G. (Ed.). (2018). *Leksykon idei wędrownych na słowiańskich Bałkanach, XVIII–XXI wiek* (Vol. 1. *Oświecenie, religia, racjonalizm*). Warszawa: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk. Retrieved from <http://ireteslaw.ispan.waw.pl/handle/123456789/588>
- Śliziński, J. (Ed.). (1971). *Stosunki literackie polsko-bułgarskie: studia*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Świerczyńska, D. (1990). Zapomniane relacje o pobycie Mickiewicza w Burgas. *Pamiętnik Literacki*, 81(4), 217–228.

- Świerczyński, J. (Ed.). (1970). *Braterstwo, przyjaźń: szkice z dziejów przyjaźni polsko-bułgarskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.
- Tanty, M. (1968). *Konflikty bałkańskie w latach 1878–1918*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawn. Szkolnych.
- Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Bułgarskiej. (1981). *Od Wisły do Maricy: 681–1981 / Ot Visla do Marica*. Kraków: Author.
- Walczak-Mikołajczakowa, M. (2004). *Piśmiennictwo katolickie w Bułgarii: język utworów II połowy XVIII wieku*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Walczak-Mikołajczakowa, M. (2007). *Chrześcijańska Bułgaria*. Poznań: Drukarnia i Księgarnia Świętego Wojciecha.
- Walkiewicz, W. (2015). *Bałkany słowiańskie: aspiracje, uwiktania, sprzeczności*. Warszawa-Białystok: Libra.
- Walkiewicz, W. (2017). *Słowiańszczyzna Południowa między przeszłością a przyszłością*. Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Walkiewicz, W. (2018). *Bułgaria: dzieje polityczne najnowsze*. Warszawa-Białystok: Libra.
- Wasilewski, T. (1970). *Historia Bułgarii*. Wrocław: Ossolineum.
- Widerszal, L. (1937). *Bułgarski ruch narodowy 1856–1872*. Warszawa: TNW.
- Widerszal, L. (1947). *Ruchy wolnościowe na Bałkanach*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Wiech, S., & Legieć, J. (2015). Udział żołnierzy polskich – poborowych z Królestwa Polskiego w walkach o wyzwolenie Bułgarii i echa wojny rosyjsko-tureckiej 1877–1878 r. na ziemiach polskich. In И. Тодев (Ed.), *Полиа и поляците в новата българска история (средата на XIX – средата на XX век) / Polska i Polacy w nowej historii Bułgarii (poł. XIX wieku – poł. XX wieku)* (pp. 79–97). София: Издателство на БАН “Проф. Марин Дринов”.
- Wierzbicki, P. (2014). *Dywizja Kozaków Sultańskich. Polityczno-wojskowe koncepcje stronnictwa Czartoryskich w okresie wojny krymskiej (1853–1856)*. Kraków: Historia Jagellonica.
- Wojtczak, M. (2006). *Mit cyrylo-metodejski. W kręgu bułgarskiej idei narodowej*. Poznań: Wydawnictwo UAM.
- Wojtyska, H. D. (1999). Ślązacy jako misjonarze-pasjoniści w południowej Rumunii i północnej Bułgarii 1865–1923. *Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego*, 19, 173–180.
- Zawilski, A. (1979). *Bułgaria trzynastu wieków*. Warszawa: “Nasza Księgarnia”.
- Zawilski, A. (1979). *O wolność Bułgarii*. Warszawa: Wydaw. Ministerstwa Obrony Narodowej.
- Zdanczewicz, T. (Ed.). (1983). *1300-lecie państwa bułgarskiego: 681–1981: materiały z sesji naukowej*. Poznań: Wydawnictwa Naukowe UAM.
- Znamierowska-Rakk, E. (2000). Z dziejów bałkańskich koncepcji federacyjnych (od schyłku XVIII w. do końca I wojny światowej). *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 35, 5–23.
- Znamierowska-Rakk, E. (2001). Profesor Wiesław Balcerak – inicjator i promotor współpracy historyków Polski i Bułgarii. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 36, 19–25.
- Znamierowska-Rakk, E. (Ed.). (2011). *Centrum i peryferie Europy Środkowo-Wschodniej: kształtowanie się terytoriów i granic państw od średniowiecza do współczesności*. Warszawa: Neriton.

- Гиза, А. (2001). *Балканските държави и Македонският въпрос* (Д. Димитров, Trans.). София: Македонски Научен Институт.
- Чилингиоров, С. (1999). *Маджари и поляци в Шумен: Принос към историята на българската цивилизация*. София: Огледало.

BIBLIOGRAPHY

(TRANSLITERATION)

- Balcerak, W. (Ed.). (1991). *Polska-Bułgaria przez wieki XVII-XX: materiały z sesji Komisji Historycznej Polsko-Bułgarskiej*. Warszawa: Instytut Historii PAN.
- Balcerak, W. (Ed.). (2003). *Polska – Bułgaria w Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej w wiekach XVII-XX: podobieństwa, różnice, uwarunkowania. Materiały sesji Polsko-Bułgarskiej i Bułgarsko-Polskiej Komisji Historycznych*. Warszawa: Instytut Historii PAN. Łowicz: MWHP.
- Banach, A. K. (1990). *Bułgarzy na studiach w Uniwersytecie Jagiellońskim (do 1970 r.)*. Kraków: Universitas.
- Bartelski, L. (1963). *Jeździec z Madary: szkice o ziemi bułgarskiej*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Batowski, H. (1938). *Państwa bałkańskie 1800–1923: zarys historii dyplomatycznej i rozwoju terytorialnego*. Kraków: skł. gł. Kasa im. Mianowskiego.
- Batowski, H. (1939). *Podstawy sojuszu bałkańskiego 1912 r.: studium z historii dyplomatycznej 1806–1912*. Kraków: Polskie Tow. dla Badań Europy Wschodniej i Bliskiego Wschodu.
- Botew, Ch. (1860). *Wybór pism*. Ed. H. Batowski. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Borowiak, P. (2011). *Płowdiw w nazwach: historia i współczesność w toponimii zapisane*. Toruń: Adam Marszałek.
- Brodecki, B. (1986). *Szyпка i Plewna 1877*. Warszawa: Wydawnictwo MON.
- CHilingirov, S. (1999). *Madzhari i poliatsi v SHumen: Prinost kŭm istoriata na bŭlgarskata tsivilizatsiia*. Sofiia: Ogleдалo.
- Czekalski, T. (2010). *Bułgaria*. Warszawa: Trio.
- Dymarski, M. (2010a). *Konflikty na Bałkanach w okresie kształtowania się państw narodowych w XIX i na początku XX wieku*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Dymarski, M. (2010b). *Kształtowanie się systemu politycznego Serbii i Bułgarii w XIX i pierwszych latach XX wieku. Prace Komisji Środkowoeuropejskiej*, 18, 25–57.
- Faszczka, D. (2014). *Bolgariia v politike Rossiiia vremen velikogo bolkanskiego krizisa 1875–1878 gg.* In T. Popnedev (Ed.), *Treti mezhdunaroden kongres po bŭlgaristika. Sektsiia "Istoriia i arkeologiiia". Podrazdel "Bŭlgarskite zemi i bŭlgarite KHV-KHIKH v."*, 23–26 mai 2013 g. (Vol. 21, pp. 288–313). Sofiia: Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Okhridski".

- Faszczka, D. (2017). Zwierzęta pociągowe (woły, bawoły, muły) w armii bułgarskiej i siłach zbrojnych innych państw bałkańskich na przełomie XIX i XX w. In J. Lasota, M. Palczewska (Eds.), *Animus Belli 2017. Duch Wojny* (Vol. 2. *Historia sztuki wojennej. Zwierzęta na polu walki*, pp. 171–192). Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej.
- Faszczka, D. (2018a). “Na noż!” Taktyka walki bułgarskiej piechoty w czasie wojen prowadzonych w latach 1878–1913. In A. Aksamitowski, R. Gałaj-Dempniak, D. Okoń, A. Smoliński, H. Walczak, A. Wojtaszak (Eds.), *Wojna – Wojsko – Bezpieczeństwo. Studia i materiały*. (Vol. III, pp. 15–33). Szczecin: Volumina.pl Daniel Krzanowski.
- Faszczka, D. (2018b). *Wojna serbsko-bułgarska 1885 roku. Studium polityczno-wojskowe*. Oświęcim: Wydawnictwo Napoleon V.
- Gałązka, W. (Ed.) (1985). *Naród i kultura: antologia esejów i artykułów o narodzie i kulturze bułgarskiej*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Garlicka, A. (1991). Społeczeństwo polskie wobec kryzysu wschodniego 1875–1878. In W. Balcerak (Ed.), *Polska-Bułgaria przez wieki XVII–XX: materiały z sesji Komisji Historycznej Polsko-Bułgarskiej* (pp. 44–49). Warszawa: Instytut Historii PAN.
- Gąsiorowska, N. (1923). *Historja Bułgarji w zarysie*. Warszawa: Polska Składnica Pomocy Szkolnych.
- Giza, A. (1998). *Państwa bałkańskie wobec kwestii macedońskiej w latach 1878–1918*. Szczecin: Wydawnictwa Naukowe US.
- Giza, A. (2001). *Balkanskite dŭrzhavi i Makedonskiiat vŭpros* (D. Dimitrov, Trans.). Sofia: Makedonski Nauchen Institut.
- Giza, A. (2003a). *Bułgaria i problem macedoński od początku XVIII do lat trzydziestych XX wieku*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Giza, A. (2003b). Bułgaria w literaturze i publicystyce polskiej w XIX i w początkach XX wieku. *Przegląd Zachodniopomorski*, 2, 171–178.
- Grabowski, B. (1889). *Bułgarya i Bułgarowie*. Warszawa.
- Hatłas, J. (2014). *Bułgarzy w Besarabii – 200 lat historii*. Poznań: Biblioteka Uniwersytecka, Oficyna Wydawnicza Garmond.
- Jóźwiak, W. (2002). Bułgarzy na Zjeździe Słowiańskim w Moskwie w 1867 roku. *Pamiętnik Słowiański*, 52, 21–31.
- Jóźwiak, W. (2008). Piśmiennictwo polskiej misji unickiej na terenie Bułgarii w drugiej połowie XIX wieku. Kraków: “Alleluja” Wydawnictwo Zmartwychwstańców.
- Jóźwiak, W. (2015). Polacy o wojnie rosyjsko-tureckiej 1877–1878 – relacja z Odrin o. Pawła Smolikowskiego CR. In И. Тодев (Ed.), *Полша и поляците в новата българска история (средата на XIX – средата на XX век) / Polska i Polacy w nowej historii Bułgarii (poł. XIX wieku – poł. XX wieku)* (pp. 98–109). София: Издателство на БАН “Проф. Марин Дринов”.
- Kaczmarek, U. (1993). *Dzieje Polaków na ziemiach bułgarskich*. Poznań: Ars Nova.
- Kaczmarek, U. (1997). Wystawa poświęcona prof. Tadeuszowi S. Grabowskiemu i prof. Janowi Grzegorzewskiemu, Sofia, 24 VI 1996. *Etnografia Polska*, 1/2, 259–261.
- Kaczmarek, U. (2000). Bułgarskie fascynacje Jana Grzegorzewskiego. In A. Kuczyński (Ed.), *Polskie opisywanie świata. Od fascynacji egzotyką do badań antropologicznych* (pp. 97–103). Wrocław: Katedra Etnologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

- Kaczmarek, U. (2002a). Jan Grzegorzewski – “pierwszy” polski orientalista. *Sprawy Wschodnie*, 1, 117–124.
- Kaczmarek, U. (2002b). *Spod znaku Warneńczyka*. Poznań: Ars Nova.
- Kalemka, S. (1989). Ideologowie demokratyczni polscy połowy wieku XIX o kwestii bułgarskiej. In S. Kalemka (Ed.), *Ideologowie epoki Romantyzmu wobec współczesnych problemów Polski i Europy* (pp. 133–139). Toruń: UMK.
- Kaleta, K. (2001). *Poglądy Teodora Tomaszka Jeża na przykładzie powieści “Zarnica”*. Kielce: Tarcza.
- Karbownik, K. (2012). Polskie formacje zbrojne w armii tureckiej w wojnie krymskiej 1853–1856. *Przegląd Historyczno-Wojskowy*, 13(4), 215–233.
- Klejn, Z. (1996a). Jedyna organizacja Polonii bułgarskiej (1888–1946). *Przegląd Polonijny*, 4, 101–117.
- Klejn, Z. (1996b). Polacy na czele powstania w Rodopach. *Wojskowy Przegląd Historyczny*, 157(3), 128–156.
- Klejn, Z. (1997a). Szkoły oo. zmartwychwstańców dla młodzieży bułgarskiej (1863–1913): awangarda nowoczesnej edukacji na Bałkanach. *Studia Polonijne*, 18, 39–55.
- Klejn, Z. (1997b). Udział Polaków w budowie i eksploatacji infrastruktury komunikacyjnej w Bułgarii. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 32, 13–26.
- Klejn, Z. (1998a). Bułgarski epizod absolwentów z Dorpatu. *Studia Polonijne*, 19, 131–140.
- Klejn, Z. (1998b). Polskie stronice bułgarskiej historii. *Mazowieckie Studia Humanistyczne*, 1998(2), 69–82.
- Klejn, Z. (1999a). Dziennikarze polscy w Bułgarii (1885–1945). *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 34, 5–22.
- Klejn, Z. (1999b). *Polskie ślady w budowie nowożytnej Bułgarii 1878–1914*. Łowicz: WSHP.
- Klejn, Z. (2000a). Polacy na Uniwersytecie Sofijskim. *Mazowieckie Studia Humanistyczne*, 2000(1/2), 187–197.
- Klejn, Z. (2000b). Udział Polonii bułgarskiej w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym Bułgarii (1878–1918). *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 35, 26–39.
- Klejn, Z. (2001). Rola mniejszości narodowych w państwowym i narodowym odrodzeniu Bułgarii (1877–1914). *Balkanica Posnaniensia: acta et studia*, 11/12, 113–120.
- Klejn, Z. (2002). Anonimowi twórcy zwycięstwa. Polacy w armii rosyjskiej na Bałkanach w latach 1877–1878. *Mówią Wieki*, 12, 32–37.
- Klejn, Z. (2003). O poszerzeniu badań nad udziałem Polaków w realizacji bułgarskich aspiracji narodowych w XIX wieku. In W. Balcerak (Ed.), *Polska – Bułgaria w Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej w wiekach XVII–XX: podobieństwa, różnice, uwarunkowania. Materiały sesji Polsko-Bułgarskiej i Bułgarsko-Polskiej Komisji Historycznych* (pp. 136–144). Warszawa: Instytut Historii PAN.
- Klejn, Z. (2004). Losy Pomaków w Bułgarii. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 39, 5–25.
- Klejn, Z. (2005). *Bułgaria: szkice z dziejów najnowszych*. Pułtusk: WSH.
- Klimecki, M. (1991). Polacy w walce o niepodległość Bułgarii (1877–1878). In W. Balcerak (Ed.), *Polska-Bułgaria przez wieki XVII–XX: materiały z sesji Komisji Historycznej Polsko-Bułgarskiej* (pp. 40–43). Warszawa: Instytut Historii PAN.

- Koseski, A. (Ed.). (1978). *Wojna wyzwolenicza 1877–1878*. Warszawa: Wydawnictwo Bułgarskiego Ośrodka Informacji i Kultury.
- Krzepkowski, S. (1998). *Balkany, Bułgaria, Polska. Studium z historii powszechnej XIX i XX wieku*. Kielce: Bog & Art.
- Krzywonos, L. (2004). 140-lecie misji zmartwychwstańców w Bułgarii. *Zeszyty Historyczno-Teologiczne: rocznik Collegium Resurrectianum*, 10, 63–74.
- Malinowski, A. (2006). *Kwestia macedońska w Bułgarii w latach 1878–1918*. Toruń: Mado.
- Malinowski, A. (2010a). Bułgarski ruch ludowy (od końca XIX wieku do I wojny światowej). *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 45, 259–275.
- Malinowski, A. (2010b). Wieś i chłopstwo bułgarskie w XVIII i XIX w. *Przegląd Wschodnio-europejski*, 2010(1), 79–88.
- Misztal, W., & Mleczek, W. (Eds.). (2013). *Misja bułgarska zmartwychwstańców: 150 lat w służbie Kościołowi i społeczeństwu*. Kraków: WN UPJPII.
- Mleczek, W. (2014). *Nauka i świętość. Formacja kapłańska w myśli i działalności zmartwychwstańców*. Kraków: Wydawnictwo św. Jana Pawła II.
- Moroz-Grzelak, L. (2009). Bułgarscy bracia Słowianie w XIX-wiecznych relacjach polskich duchownych. *Pamiętnik Słowiański*, 59(1), 19–32.
- Moroz-Grzelak, L. (2011). *Bracia Słowianie. Wizje wspólnoty a rzeczywistość*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Parvev, G. (1971). Polscy emigranci i społeczeństwo bułgarskie w latach 1849–1850. In S. Kalemka (Ed.), *Wielka Emigracja i sprawa polska a Europa (1832–1864)* (pp. 179–196). Toruń: UMK w Toruniu.
- Popek, K. (2014a). “Idea zrodzona z rozpazy”. Rola ruchu unickiego w bułgarskim odrodzeniu narodowym. *Balkanica Posnaniensia. Acta et studia*, 21, 103–120.
- Popek, K. (2014b). Bułgarska Golgota narodowa. Masakra w Bataku (1876) jako ludobójstwo o podłożu religijnym. In K. Świgoń, & K. Jakimowicz (Eds.), *II Lubelska Jesień Historyczna. Materiały pokonferencyjne* (pp. 165–172). Lublin: Wydział Humanistyczny UMCS.
- Popek, K. (2014c). Misja pasjonistów wśród paulicjan północnych do 1878 roku. *Studenckie Zeszyty Naukowe IFS UJ*, 5(1), 89–106.
- Popek, K. (2016a). “Turecka opończa, belgijska peleryna”. *Obraz państwa bułgarskiego w twórczości satyrycznej przełomu XIX i XX wieku*. Kraków: Historia Jagellonica.
- Popek, K. (2016b). Muhadzirowie. Uwagi na temat emigracji muzułmanów z ziem bułgarskich na przełomie XIX i XX wieku. *Balkanica Posnaniensia. Acta et studia*, 23, 47–69. doi: 10.14746/bp.2016.23.4
- Popek, K. (2017a). Cruel Tormentor or Good Neighbour? Stereotype of the Turk and Bulgarian State Policy Towards the Muslim Minority in 1878–1912. *Slavonic Review*, (2), 261–284.
- Popek, K. (2017b). Uwagi na temat procesów migracyjnych wśród bułgarskich katolików w XIX wieku. In J. Pezda, & S. Pijaj (Eds.), *Europa Środkowa, Balkany i Polacy. Studia ofiarowane Profesorowi Antoniemu Cetnarowiczowi* (pp. 309–318). Kraków: Historia Jagellonica 2017.
- Popek, K. (2018a). Misja polskich zmartwychwstańców w Adrianopolu. Wybrane problemy. *Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego: Seria Społeczna*, 23, 129–144.

- Popek, K. (2018b). The Functioning of the Mufti Institution in Bulgaria at the Beginning of the 20th Century. A Case Study. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej / Studies into the History of Russia and Central-Eastern Europe*, 53(Special Issue), 217–232.
- Rubacha, J. (2004). *Bułgarski sen o Bizancjum. Polityka Bułgarii w latach 1878–1913*. Warszawa: Neriton.
- Rubacha, J. (2008). Od Tyrnowa do Płowdiwu. Bułgaria w latach 1878–1885. In P. Żurek (Ed.), *Tantum Historiae. Księga ofiarowana profesorowi Mieczysławowi Tantemu w osiemdziesiątą rocznicę urodzin* (pp. 124–137). Bielsko-Biała.
- Rubacha, J. (2009). Bułgarska kultura i oświata w latach 1878–1908. *Zeszyt Naukowy / Olsztyńska Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego*, 5(1), 13–18.
- Rubacha, J. (2010). Bułgarzy w walce o niepodległość w XIX w. *Przegląd Wschodnioeuropejski*, 2010(1), 89–103.
- Rubacha, J. (2011). Gospodarka Bułgarii na przełomie XIX i XX wieku. *Słupskie Studia Historyczne*, 17, 143–158.
- Rubacha, J. (2012). *Bułgaria na przełomie XIX i XX wieku. Bułgarskie metamorfozy w publikacjach "Świata Słowiańskiego" (1905–1914)*. Olsztyn: Wydawnictwo UWM.
- Rubacha, J. (2016). Bułgarzy i Bułgaria w ostatniej ćwierci wieku XIX w publikacjach Jana Grzegorzewskiego (kultura, ludność, gospodarka). *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 51(1), 23–48.
- Rubacha, J. (2017). The Russian-Turkish war of 1877–1878 in the Balkans and the participation in it of the Poles from Congress Poland (on the 140th anniversary of the events). *Zeszyty Naukowe – Ostrołęckie Towarzystwo Naukowe*, 31, 489–504.
- Rubacha, J., & Malinowski, A. (Eds.). (2007). *Historia Bułgarii 1870–1915: materiały źródłowe z komentarzami* (Vol. 2. *Kwestia macedońska*). Warszawa: Neriton.
- Rubacha, J., & Malinowski, A. (Eds.). (2009). *Historia Bułgarii 1870–1915: materiały źródłowe z komentarzami* (Vol. 3. *Polityka wewnętrzna*). Warszawa: Neriton.
- Rubacha, J., Malinowski, A., & Giza, A. (Eds.). (2006). *Historia Bułgarii 1870–1915: materiały źródłowe z komentarzami* (Vol. 1. *Polityka międzynarodowa*). Warszawa: Neriton.
- Rusek, J. (Ed.). (1985). *Od Wisły do Maricy / Ot Visla do Marica*. Kraków: TPPB.
- Rusin, B. (2013). Kolonie bułgarskie w południowo-zachodnich krańcach Rosji w latach 1856–1878 (liczebność, życie codzienne, działalność kulturalna i polityczna). In R. Sendek & B. Rusin (Eds.), *Wśród czy obok nas? Mniejszości w literaturze, kulturze i historii krajów słowiańskich* (pp. 93–106). Kraków: Scriptum.
- Rusin, B. (2015). Mniejszość żydowska w Księstwie Bułgarii w latach 1879–1885. Wybrane problemy. *Balkanica Posnaniensia. Acta et studia*, 22(2), 37–53. DOI: <https://doi.org/10.14746/bp.2015.22.15>
- Rusin, B. (2016). Ekscesy antyżydowskie na ziemiach bułgarskich Imperium Osmańskiego w czasie wojny rosyjsko-tureckiej 1877–1878. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 51, 5–21. DOI: <https://dx.doi.org/10.12775/SDR.2016.1.01>
- Siatkowski, J. (Ed.). (1983). *Trzydzieście wieków Bułgarii: materiały polsko-bułgarskiej sesji naukowej, Warszawa 28–30 X 1981*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

- Siedlecka, S. (2014). Bibliografia adnotowana naukowych prac bułgarskich wydanych w Polsce w latach 1947–2012. *Slavia Meridionalis*, 14, 462–516. DOI: <https://doi.org/10.11649/sm.2014.022>
- Simeonova-Konach. G. (2010). Z dziejów bułgarskiego ruchu kościelnego w XIX wieku: narracje i fakty (autokefalia, unicy, konstantynopolitańskie konteksty polityczne). *Rocznik Teologiczny*, 52, (1/2), 257–278.
- Skowronek, J. (1976). *Polityka bałkańska Hotelu Lambert: 1833–1856*. Warszawa: UW.
- Skowronek, J. (1983). *Sprzymierzeńcy narodów bałkańskich*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Skowronek, J. (1991). Polacy wobec bułgarskiego ruchu narodowego. In W. Balcerak (Ed.), *Polska-Bułgaria przez wieki XVII–XX: materiały z sesji Komisji Historycznej Polsko-Bułgarskiej* (pp. 30–39). Warszawa: Instytut Historii PAN.
- Skowronek, J., Tanty, M., & Wasilewski, T. (1977). *Historia Słowian południowych i zachodnich*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Sławski, F. (1947). *Bułgaria: dzieje i piśmiennictwo w zarysie*. Kraków: Wydawnictwo Studium Słowiańskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Sujecka, J. (2002). Słowiańska tożsamość (na przykładzie piśmiennictwa macedońskiego i bułgarskiego końca XIX i pierwszej połowy XX wieku). In K. Handke (Ed.), *Słowianie, Słowiańszczyzna – pojęcie i rzeczywistość dawniej i dziś* (pp. 146–153). Warszawa: Instytut Sławistyki PAN.
- Szolginowa, W. (1965). *Bułgaria w piśmiennictwie polskim: 1944–1963*. Warszawa: Biblioteka Narodowa.
- Szwat-Gyłybowa, G. (1992). Europa i Orient w świetle bułgarskiej prozy wspomnieniowej XIX stulecia. In T. Dąbek-Wirgowa & A. Z. Makowiecki (Eds.), *Kategoria Europy w kulturach słowiańskich* (pp. 169–173). Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki.
- Szwat-Gyłybowa, G. (1993). Stereotyp Turka w piśmiennictwie bułgarskim XIX stulecia a grzechy europejskiego orientalizmu. In T. Dąbek-Wirgowa & A. Z. Makowiecki (Eds.), *Kategoria narodu w kulturach słowiańskich* (pp. 71–76). Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Szwat-Gyłybowa, G. (2005). *Haeresis bulgarica w bułgarskiej świadomości kulturowej XIX i XX wieku*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk.
- Szwat-Gyłybowa, G. (2009). Batak: miejsce pamięci w bułgarskiej świadomości zbiorowej. *Borussia*, 46, 7–27.
- Szwat-Gyłybowa, G. (Ed.). (2011). *Leksykon tradycji bułgarskiej*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Szwat-Gyłybowa, G. (Ed.). (2018). *Leksykon idei wędrownych na słowiańskich Bałkanach, XVIII–XXI wiek* (Vol. 1. *Oświecenie, religia, racjonalizm*). Warszawa: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Retrieved from <http://ireteslaw.ispan.waw.pl/handle/123456789/588>
- Śliziński, J. (Ed.). (1971). *Stosunki literackie polsko-bułgarskie: studia*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Świerczyńska, D. (1990). Zapomniane relacje o pobycie Mickiewicza w Burgas. *Pamiętnik Literacki*, 81(4), 217–228.

- Świerczyński, J. (Ed.). (1970). *Braterstwo, przyjaźń: szkice z dziejów przyjaźni polsko-bułgarskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.
- Tanty, M. (1968). *Konflikty bałkańskie w latach 1878–1918*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawn. Szkolnych.
- Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Bułgarskiej. (1981). *Od Wisły do Maricy: 681–1981 / Ot Visla do Marica*. Kraków: Author.
- Walczak-Mikołajczakowa, M. (2004). *Piśmiennictwo katolickie w Bułgarii: język utworów II połowy XVIII wieku*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Walczak-Mikołajczakowa, M. (2007). *Chrześcijańska Bułgaria*. Poznań: Drukarnia i Księgarnia Świętego Wojciecha.
- Walkiewicz, W. (2015). *Bałkany słowiańskie: aspiracje, uwikłania, sprzeczności*. Warszawa-Białystok: Libra.
- Walkiewicz, W. (2017). *Słowiańszczyzna Południowa między przeszłością a przyszłością*. Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Walkiewicz, W. (2018). *Bułgaria: dzieje polityczne najnowsze*. Warszawa-Białystok: Libra.
- Wasilewski, T. (1970). *Historia Bułgarii*. Wrocław: Ossolineum.
- Widerszal, L. (1937). *Bułgarski ruch narodowy 1856–1872*. Warszawa: TNW.
- Widerszal, L. (1947). *Ruchy wolnościowe na Bałkanach*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Wiech, S., & Legieć, J. (2015). Udział żołnierzy polskich – poborowych z Królestwa Polskiego w walkach o wyzwolenie Bułgarii i echa wojny rosyjsko-tureckiej 1877–1878 r. na ziemiach polskich. In I. Todev (Ed.), *Polsha i poliatsite v novata bułgarska istoriia (sredata na XIX – sredata na XX vek) / Polska i Polacy w nowej historii Bułgarii (poł. XIX wieku – poł. XX wieku)* (pp. 79–97). Sofiia: Izdatelstvo na BAN “Prof. Marin Drinov”.
- Wierzbiński, P. (2014). *Dywidzja Kozaków Sultańskich. Polityczno-wojskowe koncepcje stronnictwa Czartoryskich w okresie wojny krymskiej (1853–1856)*. Kraków: Historia Iagellonica.
- Wojtczak, M. (2006). *Mit cyrylo-metodejski. W kręgu bułgarskiej idei narodowej*. Poznań: Wydawnictwo UAM.
- Wojtyńska, H. D. (1999). Ślężacy jako misjonarze-pasjoniści w południowej Rumunii i północnej Bułgarii 1865–1923. *Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego*, 19, 173–180.
- Zawilski, A. (1979). *Bułgaria trzynastu wieków*. Warszawa: “Nasza Księgarnia”.
- Zawilski, A. (1979). *O wolność Bułgarii*. Warszawa: Wydaw. Ministerstwa Obrony Narodowej.
- Zdanczewicz, T. (Ed.). (1983). *1300-lecie państwa bułgarskiego: 681–1981: materiały z sesji naukowej*. Poznań: Wydawnictwa Naukowe UAM.
- Znamierowska-Rakk, E. (2000). Z dziejów bałkańskich koncepcji federacyjnych (od schyłku XVIII w. do końca I wojny światowej). *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 35, 5–23.
- Znamierowska-Rakk, E. (2001). Profesor Wiesław Balcerak – inicjator i promotor współpracy historyków Polski i Bułgarii. *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*, 36, 19–25.
- Znamierowska-Rakk, E. (Ed.). (2011). *Centrum i peryferie Europy Środkowo-Wschodniej: kształtowanie się terytoriów i granic państw od średniowiecza do współczesności*. Warszawa: Neriton.

Sprawy bułgarskie w drugiej połowie XIX wieku w polskiej historiografii po 1989 roku

W niniejszym artykule zostanie przeprowadzony przegląd tematów badawczych dotyczących historii Bułgarii w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku, pojawiający się w polskiej historiografii po 1989 roku. Jako cezurę czasową przyjęto lata 1848–1908. Obie te daty mają nie tylko kluczowe znaczenie dla dziejów Europy i Słowiańszczyzny, ale także Bułgarów. W 1848 roku urodził się Christo Botew, jeden z czołowych bułgarskich poetów oraz działaczy odrodzeniowych, w 1908 roku zaś Bułgaria oficjalnie ogłosiła niepodległość i początek trzeciego carstwa. Autorzy chcieli zerwać z historiograficznymi artykułami przeglądowymi opartymi na suchym wymienianiu pozycji bibliograficznych, a skupić się na najważniejszych nurtach badawczych, tendencjach oraz zjawiskach, widocznych na polu polskich badań nad Bułgarią w drugiej połowie XIX wieku.

Słowa kluczowe: Polska historiografia, Bułgaria, Słowiańszczyzna Południowa, Bałkany, druga połowa XIX wieku

Bulgarian affairs in the second half of the 19th c. in Polish historiography after 1989

In this article, we present an overview of research topics concerning the history of Bulgaria in the second half of the 19th c. and early 20th c. that have appeared in Polish historiography since 1989. We adopted the timeframe of 1848–1908. The two dates are not only of key importance for the history of Europe and Slavdom, but also for Bulgarians. 1848 was the year which saw the birth of Hristo Botev, one of the most prominent Bulgarian poets and national revival activists, while in 1908 Bulgaria officially declared its independence and the beginning of the third empire. We wanted to avoid writing historiographical overview articles which consist only of dry bibliographical lists and focus on the most important research trends which can be observed in the field of Polish studies on Bulgaria in the second half of the 19th c.

Keywords: Polish historiography, Bulgaria, South Slavs, Balkans, second half of 19th c.

Notki o autorach

Antoni Cetnarowicz (antoni.cetnarowicz@uj.edu.pl) – em. profesor zwyczajny w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zainteresowania badawcze: dzieje Europy Środkowej i Bałkanów w XIX wieku ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień narodowościowych w monarchii habsburskiej i związków Polaków ze Słowiańszczyzną południową. Autor monografii: *Słoweński ruch narodowy i jego stosunek do spraw polskich (1848–1879)*, Kraków 1991; *Tajna dyplomacja Adama J. Czartoryskiego na Bałkanach. Hôtel Lambert a kryzys serbski w latach 1840–1844*, Kraków 1993 (przetłumaczonej na j. serbski); *Odrodzenie narodowe w Dalmacji. Od „slavenstva” do nowoczesnej chorwackiej i serbskiej idei narodowej*, Kraków 2001 (przetłumaczonej na j. niemiecki i chorwacki); *Odrodzenie narodowe w Istrii w latach 1860–1907*, Kraków 2010 (przetłumaczonej na j. chorwacki) oraz ponad 100 prac wydanych również w językach: niemieckim, chorwackim, słoweńskim, włoskim, angielskim.

Antoni Cetnarowicz (antoni.cetnarowicz@uj.edu.pl) – Professor Emeritus at the Institute of History of Jagiellonian University in Cracow. Research interests: the history of Central Europe and the Balkans in the nineteenth century; nationality issues in the Habsburg monarchy and the relations between Poles and Southern Slavs. Author of the books: *Słoweński ruch narodowy i jego stosunek do spraw polskich (1848–1879)* [*Slovenian National Movement and its Relation to the Polish Questions (1848–1879)*], Cracow 1991; *Tajna dyplomacja Adama J. Czartoryskiego na Bałkanach. Hôtel Lambert a kryzys serbski w latach 1840–1844* [*Secret Diplomacy of Adam J. Czartoryski in the Balkans. Hôtel Lambert and Serbian Crisis in 1840–1844*], Cracow 1993 (translated into Serbian); *Odrodzenie narodowe w Dalmacji. Od “slavenstva” do nowoczesnej chorwackiej i serbskiej idei narodowej* [*The National Revival in Dalmatia. From “slavenstvo” to the modern Croatian and Serbian National Idea*], Cracow 2001 (translated into German and Croatian); *Odrodzenie narodowe w Istrii w latach 1860–1907* [*The National Revival in Istria in 1860–1907*], Cracow 2010 (translated into Croatian), and around 100 other works in German, Croatian, Slovene, Italian, and English.

Krzysztof Poppek (poppek.kj@gmail.com) – doktorant na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autor monografii pt. „*Turecka opończa, belgijska peleryna*” *Obraz państwa bułgarskiego w twórczości satyrycznej przełomu XIX i XX wieku* (Kraków 2016). Zainteresowania badawcze: dzieje polityczno-społeczne Półwyspu Bałkańskiego w XIX wieku ze szczególnym uwzględnieniem historii mniejszości oraz migracji w Bułgarii oraz Serbii. Publikował artykuły z zakresu historii Bałkanów na łamach m.in. „*Slavonic Review*” (Praga), „*Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*” czy „*Balcanica Posnaniensia. Acta et studia*”.

Krzysztof Poppek (poppek.kj@gmail.com) – PhD Candidate at the Faculty of History of Jagiellonian University in Cracow. Research interests: political and social history of the Balkan Peninsula in the nineteenth century with particular reference to the history of minorities and migration in Bulgaria and Serbia. The author of the book “*Turecka opończa, belgijska peleryna*” *Obraz państwa bułgarskiego w twórczości satyrycznej przełomu XIX i XX wieku* [*“Turkish Mantle, Belgian Cloak”. Image of the Bulgarian State in Satirical Works at the Turn of the 19th and 20th centuries*], Cracow 2016 and articles published, e.g., in “*Slavonic Review*” (Prague), “*Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*” (Warsaw) or “*Balcanica Posnaniensia. Acta et studia*” (Poznań).